

Üzenet egykori iskolámba II.

KALÁSZ MÁRTON

Vajon arról ki mennyit tud, hogy egy-egy helyen a rendi iskolák megpróbáltak még vissza- s félillegalitásba vonulni? Azokkal a tanítványokkal, akiknek szülei, maguk a tanítványok vállalták, s akik addig is nyilvánvalóan arra voltak szánva, hogy később, a fagyosodó időben is majd ne világi pályára lépjenek. Mi Pécssett, a Papnevelde, akkor már Kulich Gyula utcában a papi szeminárium falai között, áramló, csodálatos szeptember elején kockázatot nem éreztünk, feszültségünk hamar oldódott. Vártuk, hogy pulpitusaink a portásfülkében elkészüljenek, valamilyen tanterembe, s az új helyzetben még inkább szorongásukat még jól titkoló tanáraink szívébe beférjünk. Nem voltunk túlságosan tájékoztatva, mi ezután a viszonyunk a rendhez, amelyik a mi rendünk iskoláját elkobozta, a rendházat egyelőre nem, persze a szellemet sem, azzal aligha tudott volna mit kezdeni. A szellemet legföljebb elfojtani kellett, azokban, akik nem jöttek a térről ide föl, „államosított” diákként államosított padban próbáltak már a „sugaras jövőbe” tekinteni. A mi tekintetünk maradék tanári karunkba kapaszkodott, fekete-fehér reverendájukban reggelenként megnyugtatóan suhogtak fölfelé a lépcsőn, végig a folyosón. A háttérben időnként érződő zavarról ők egymás közt beszélhettek, bennünket a szorongásból jótékonyan „kirekesztettek”. Tanítottak, az elmúlt világból idementett tárgyakra is, tapintatosan arra, eszünket, szívünket ne egymástól megkülönböztetve használjuk — talán igazán arra is, hogy nekünk is egyszer majd valahol lesz egy magányos életünk. Mindazonáltal megmutatták, ők, a valójában még kényeztetett cisztercita urak, ügyesen akkor majd hogyan fűtsünk, takarékosan hogyan tartsuk rendben cipőnket. Tréfás szellemével egyikük még arra is figyelmeztetett, majdan kalapunkat oktanul mért ne karimájával tegyük le, annak bosszúja az lesz, hogy homlokunkon könnyen megjelenhetik — a por-glória. Nem ilyenek miatt mulattunk rajtuk, ha mulattunk. Arra végül is nem kellett megtanítaniuk, hogy naiv vidámsággal köztük fel s alá járjunk, hatásukra egyszerűen könnyedek voltunk, még csínyeink után is lélekben visszaövakodtunk hozzájuk, lélekben is, morc mivoltunkban is. Igyekeztünk előttük nyitott szívvel élni. Nem volt nehéz, tőlük is ezt láttuk. Ők talán szívesebben bezárultak volna már előlünk, hiszen kellett ennek az egész, világból kiragadott, bizonyos tekintetben csinált létnek felelősségére gondolniuk. A kinti világból nekünk a szembeni épületbe költözött pártiskolából jutott főképpen, amit a falvainkból be-

került kis diktátorjelöltek átkiabáltak nekünk, azon már nem lett volna szabad nevetnünk. Ők figyelmeztettek a korhoz kellő durvasággal valóságos helyzetünkre. De úgy gondolom, több volt ez a minden külsőtől való óvottság annál is, mint hogy akár tanárainknak is higgyünk igazán, ha figyelmeztető szóval állnak elénk. Amint a maguk módján mégiscsak tették is. Mi nem fogadtuk el „jövő-órájukat” tanrendünkben. S dacos szájjal álltunk, amikor őket egy éjszaka elhurcolták, s bennünket másnap egyszerűen szétkergettek. Lehet, akkor már egy életre különbözni akartunk. Ha lát szólag, s elég sok ideig, vesztünkre is.

KERÉNYI IMRE

Igen, ha az apa a harmincas években római katolikus kántortanítóként kezdi pedagógusi pályafutását, ha az anya háztartásbeli és ha ők ketten két fiú- és két leánygyermeknek adnak életet, ha a számos nagybácsi közül az egyik a negyvenes években emigrációba kényszerülő bencés szerzetes, a másik pedig esperes, az egyik a püspökség belső embere, ha a sötét erők uralta politika az ötvenes években ezt a természetes családi státust klerikális befolyásoltságúnak minősíti, s az apát emiatt eltiltja a városi ifjúság tanításától, ha a család, mint annyi más család menekülni kénytelen, ha a csöndes balatoni faluban naponta számolódnak a kenyérszeletek, ha az esperes nagybácsi hoz néha lisztet és kapát, s a másik, a bencés Brazíliából küldi a beteg nővérnek a streptomocint, ha fiútestvérek ministrálnak, miközben a lánytestvérek énekelnek fent a kóruson; igen, akkor a sötét erők hiába nyújtogatják vörös nyakkendőiket, és hiába tanítanak, amit tanítani akarnának, igen, akkor apa és anya ládát pakol, és elindítja a fiúkat a bencés gimnáziumba, a faluból a városba visszavágyás miatt nem a pannonhalmiba, hanem a győribe. Apa és anya — számos apa és anya akkoriban — döntött így, áldassék emlékük érte, ekképpen nem történt a szellem életében törés, a hozott tradíció e sorok írójának esetében is fehér erők kezében szerveződött tovább 1957-ben.

A Czuczor Gergelyről elnevezett győri bencés gimnázium épületegyüttese széles méltósággal terül el a város közepén, a Széchenyi tér felől nézvést jobb kéz felé esik a kolostorépület a kerengő folyosókkal és a dús növényzetű kvadraturával, középpütt magasodik a templom, harangjának megszólaltatásához négy diák kellett akkoriban, a harangozói tiszt a jó előmenetel jutalmául osztogattott, és a föladat büszke izgatottsággal abszolválatott, balra áll hatalmas ajtóival a gimnázium épülete. Az ilyen házakat nem szokták átépíteni. Ezek a ház formájú műalkotások megépülnek valamikor, hogy lakni, tanítani s tanulni lehessen bennük, és dicsérni az Urat. Száz éve, harminchét éve és bizonyára ma is ebben az intézetben, ugyanitt, ugyanúgy és ugyanaz történik. A kisdíák belép, nyitogatja

a hatalmas ajtókat, elfoglalja ágyát az internátusban, íróasztalát a stúdiumon, megtanulja a folyosók rendjét, a történések menetét, a hajnali misétől a lámpaoltásig, a kisdíák, aki ide belép, azonnal része lesz az egésznek, biztonságot érez, identitása nem sérül az új helyzettől, inkább erősödik, mire egyetemi éveit éli, valóban éretten és felvértezten kezdheti vívni fontos életküzdelmét.

És lám, az így iskolázott egykori kisdíákok későbbi életében sem jelentett szellemi törést például a rendszerváltozás, ellenkezőleg. Szereplői és főszereplői voltak annak, köszönhetően a fehér erők jótékony közreműködésének a legfogékonyabb ifjúi életeresztendők idején.

Tisztelet a fehér erőknek, tisztelet a tanár uraknak, elevenedjen fel néhány arc az 1957 és 1961 közötti évekből.

Az irodalom tudósa és szerelmese, dr. Bánhegyi Jób szieszta után sarkig tárta szobája ajtaját, lehetett hozzá menni minden délután. Hol egy híres festmény műelemzése folyt Jób tanár úrnál, hol Ady Endre volt a téma, akit ő atyai barátjaként emlegetett, mi kisdíákok ültünk a repedezett bőrfotelokban és ámulatlan tanultunk, idősebb diáktársaink előadásait utánozva készültünk saját szereplésünkre Jób bácsi teadélutánjain, ahol a csúcs-jutalom az igazán kitűnő eszmeváltások után egy szivar volt. Osztovits Levente többször kapott szivart.

Dr. Jánossy Gyula, a történész és osztályfőnök zárkózottabb személyiség volt, nehezebben tartott kapcsolatot, illetve másképpen. Időnként rábökött valamelyik diákra és elvitte magával kirándulni, Emerencia nővér kolbászt csomagolt, a kisdíák felkapaszkodott a motor nyergére a tanár úr mögé és irány a Bakony. Az ilyen utak célja mindig családlátogatás volt. Jánossy tanár úr osztályában két kaszt alakult ki, aki volt vele motorozni és aki nem. Azokról, akik voltak, sokat lehet olvasni az újságokban.

Nádasi Alfonz minden hétvégén vonatra ült, s Kodály Zoltánhoz utazott, akinek munkájában segédkezett, ebben a programban vett részt Jáky Teodóz is. A szigoráról híres Alfonz és a barátságossága miatt igen népszerű Teodóz tanár urak óráit Kodály Zoltán szelleme lengte át.

Kemény Dózsa prefektus úr nevelési módszerei meglepőek voltak. Színjeles elsős bizonyítvány után negyedévkor a következő levelet intézte a kisdíák szüleikhez:

„Magyar 4, történelem 5, földrajz 5, latin 4, orosz 4, biológia 4, kémia 4, fizika 4, matematika 5, ének 5.

Kedves jó Szülők, íme Bandi (e sorok írójának beceneve, melyet csak a legszűkebb családi körben ismernek és használnak) negyedévi eredménye. Sajnos, kissé elbízta magát, és azt gondolta, hogy neki komoly erőfeszítés nélkül is jó jegyei lesznek. A mostani eredmény, illetőleg eredménytelenség jó fejbekólintásul szolgált neki, mert máris jobban tanul, pár jobb jegyet hozott. Mint szobaparancsnok és tanulói csoportvezető sem felel meg egészen bizalmunknak,

rendetlenségeivel és hanyagságával sokszor ad rossz példát a rábí-
zottaknak. Pillanatnyilag gyengélkedik, lefektettem, kis láza van és
újra a nyakmirigye duzzadt meg, de most estére már le is apadt.
Őszinte tisztelettel: Kemény Dózsa.”

A rossz négyesek félévre természetesen kijavították. Bandi mint
szobaparancsnok is igyekezett megfelelni a bizalomnak, s mikor
már minden rendben volt a második év végére, Dózsa prefektus úr
a családlátogatáson (mert az atyák szorgalmasan látogatták a csa-
ládokat) közölte a kedves jó szülőkkel, hogy jobbnak találná, ha ez
a Bandi albérletben lakna és nem a kolostorban, magyarul kirúgta
Bandit a szabadságba, egyben meg is szervezte számára az albér-
letet, így kezdett Bandi színházba járni.

És a legfehérebb erő Csizmadia Gerő. Nála is mindig nyitva volt
az ajtó, de nem csoportosan fogadott, mint Jób tanár úr, Gerőhöz
egyedül kellett menni, és csak a kiválasztottak mehettek újra s újra.
Akkoriban valószínűleg börtönviseltsége miatt csak hittant tanítha-
tott, valójában a diákság lelkipolitikája volt. E sorok írója Gerő tanár
úrtól tanult meg biciklit javítani, ártéri ösvényeken tájékozódni,
bármiféle csónakban evezni, szénapadlásokon jól aludni, csoportos
kirándulásokat szakszerűen megszervezni, nehéz körülmények kö-
zött is megfelelően tisztálkodni, emberi kapcsolatokat észrevenni
és továbbszöni tudni, levelezni, köszönni, megszólítani, fogalmaz-
ni, az általa ajándékozott angol szótárt kezelni, ezenfelül az olva-
sást megszeretni, a költőket megismerni, verseiket személyesen bir-
tokba venni tudni, az írókat műveik összefüggésében megérteni és
figyelemmel követni, az írást mint a legfontosabb önkifejezést gya-
korolva tisztelni, a szellemet történetiségében szemlélni tudni, a
kultúrát a maga teljességében megérteni és élvezni tudni, ezenfelül
bátornak, hűnek, megbízhatónak és becsületesnek lenni.

Tisztelet a tradicionális oktatásnak, tisztelet és köszönet a győri
bencés tanár uraknak.

SZÖVÉNYI-LUX ENDRE

Üzenet egykori iskolámba. De melyikbe is? Az elsőbe, a leszakadt,
elpusztult Erzsébet-híd mellettibe, vagy a másodikba, a Mikszáth
Kálmán téribe? Mert mindkettő Alma Materünk volt és maradt
testvériesen osztozva a négy tanulmányi éven, éppen kettő-kettő
arányban. Számunkra, ha jól emlékszem, a tágas kápolna és torna-
terem elvesztése volt a legfájdalmasabb. A költőzködés örök emlék
marad. Bámészkodó pestiek között hordtuk a könyvtárak könyveit,
a szertárak kitömött, bólogató madarait és spirituszban úszó hül-
lőit, a fizikatanítás féltve őrzött, varázslatos eszközeit. A kényszerű
változás szimbólumává a kápolna orgonája vált: hosszú, sudár ón-
sípjait derékba törték, hogy az új, három méter belmagasságú ká-
polnába be lehessen préselnj őket... A lélek és a fizika csodája, hogy

a külső megnyomorítás ellenére hangja, szelleme megmaradt. Ahogy az egész társaságé is.

Üzenet a tanároknak, élőknek és holtaknak. Mi akkor nem tudtuk, hogy az egyik legkiválóbb nevelőgárda kezében vagyunk, a hatalmi szóval bezárt sok piarista iskola válogatott tanárai között.

M. M. a négy negyvenlapos kockás füzet teológiájának professzora. Egy év — egy füzet. Egy füzet — egy fakultás. Ha „bezügtünk”, „köszörültük a csorbát, amíg a penge tartott”. A penge tartott. A „bő három és fél másodperc” is, amely alatt egy dolgozati kérdésre a választ meg kellett adni. Ahogy az életben is igen sokszor. „A legrövidebb, értelmes célra hasznosítható időtartam a negyed óra.” Összefutva ma is az eseményszámot jelentő hangversenyeken, a régi vasárnap délelőtti lemezkoncertek lelkes szervezőjét látom magam előtt, remélem, még igen sokáig... Sz. L. főcserkész (titokban), biológus és földrajztudós. Tőle tanultuk meg, hogy a *szereket*: cselekedet. Gyermekbénulástól sérült diákját vitte el nyári evezőstúrára az erre az alkalomra szervezett önkéntes legénységgel. A közelállók fele őrülnék és meggondolatlanak tartotta, a másik fele titokban eldörzsölt egy könnycseppet a szemében. G. I. Reálosztályos barbároként bocsánatát kérjük. A tudathasadásos történelemtanulásból mégiscsak megtudtuk, hogy hol van a helyünk a világban. Igaz, ez sem a könyvben, sem a füzetben nem volt leírva. P. J. matematikatanár. Temetésén tudtam meg a többzres tömeg láttán, hogy mit jelentett a diákgenerációknak. K. M. fizikusnak a pályámat köszönhetem.

H. F. osztályfőnökünk volt. Hármass szerepben. A magyar nyelv-helyesség és irodalomszeretet kiváló tanára, még ha ennek nyomai ezen a visszaemlékezésen már nem is nagyon látszanak, orosz nyelvtanár, osztályfőnök. Róla könyvet lehetne írni. Legtöbbször életünkben először tapasztaltuk, hogy a világ berendezkedése és hierarchiája nem feltétlenül logikus, hogy igazság e földi létben többnyire csak a szótárak „I” betűjénél található, hogy minél előbbre törsz, annál alázatosabban kell tenned, hogy a férfi első feladata a kötelessége teljesítése, a rendszeres, pontos munka, hogy a népszerűség nem erény, és ha hideg vízben is, de minden este lábat kell mosni, legalább a magunkét...

BAKOS MIKLÓS

A veszprémi piarista gimnáziumban nevelkedtem nyolc esztendőn keresztül, s mindent, amit életemben elértem, ennek az iskolának, a piarista atyáknak köszönhetek, közülük is elsősorban Előd István tanár úrnak. Nyolcéves voltam, amikor édesapám meghalt, így félárva gyerekként kerültem a gimnáziumba. Az atyák — amennyire ez lehetséges — igyekeztek pótolni elvesztett édesapámat, s Előd tanár úr élete végéig atyai jóbarátom maradt. Sokat köszönhetek

László Mihály tanár úrnak is, aki csak egy esztendeig tanított ugyan, de pályámat mindig szerető figyelemmel kísérte, és tartalmas beszélgetéseink, de néha egy-egy odavetett megjegyzése is, hatással voltak gondolkodásomra és felfogásomra.

Nem mondok vele újat, de kötelességemnek érzem, hogy én is elmondjam: a piarista atyák és civil tanáraink is mindent megtettek, hogy testben és lélekben edzett, jellemes, tevékeny, alkotó emberré neveljenek bennünket. Megtanítottak keményen — és ha kell, önzetlenül — dolgozni, de arra is, hogy a munka nem cél, hanem csak eszköz. Eszköz ahhoz, hogy a nemzet, a társadalom javát, fejlődését szolgáljuk.

Nemcsak a hivatalos tananyagot oktatták, hanem arra is törekedtek, hogy látókörünket szélesítsék, a diákkönyvtárban ne csak a szórakoztató könyveket keressük, hanem azokat is, amelyek lelkünk épülését, jellemünk fejlődését és tudásunk gyarapítását szolgálják. Ezért az arra éretteknek a tanári könyvtárból és személyes könyvtárukból is szívesen kölcsönöztek könyveket. Meg tudták teremteni azt a kapcsolatot diákjaikkal, amely szükséges az eredményes nevelőmunkához. Szigorú tanárok voltak, mégsem féltém tőlük, hanem inkább tiszteltem őket, mert megéreztem szeretetüket.

Elgondolkodom azon, milyen értékeket vittem magammal az iskolából. Mindenekelőtt a szeretetet. A kapott szeretet és példamutatás nyomán Isten és a felebarátok iránti szeretetet. Meg értelmes, józan hazaszeregetet. Aztán állhatatosságot a hitben és kitartást a reményben. A tudatot, hogy Isten soha nem hagy magamra, a legkétségbeejtőbb helyzetben is velem van. Ezt aztán életem folyamán mindig tapasztaltam is. Ezeken kívül még alapos tudást, amelyre biztosan építhettem előbb egyetemi tanulmányaimat, azután ennek eredményeképpen mérnöki és tudományos munkásságomat.

Mindmáig hálás vagyok azért, hogy piarista diák lehettem, és büszke arra, hogy piarista diák voltam.

TERNYÁK CSABA

Mit is üzenhetnék volt iskolámnak, a győri Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumnak, ahol 1972-ben érettségiztem? Mindenekelőtt köszönetet mondok a kiváló tanárokért, akik az iskola magas szellemi szintjét és katolikus jellegét biztosították. Külön meg kell emlékezni a diákotthonról. A kollégiumnak akkoriban kimagasló szerepe volt a bencés nevelésben, és szoros kapcsolatban állt az iskolával. Szigorú fegyelem, mégis emberséges, meleg légkör vett körül bennünket. Kötelességtudatra, tekintélytiszteletre, munkára, életre neveltek. Nem elégedtek meg a középszerrel, hanem mindenkiből kihozták a tőle elvárható maximumot. Olyan kiváló nevelőink voltak, mint Jávor Fidél és Cziráki László, hogy csak a már elhunytakat említsem. Tanáraink közül különösen hálás vagyok volt igazgatóm-

nak és latintanáromnak, Danczi Villebaldnak. Ők nemcsak kiváló szakemberek, jó tanárok és nevelők, de mindenekelőtt vonzó szerzetesi és papi egyéniségek voltak. Számomra ma is hiteles példaképek.

A bencés gimnáziumnak sajátos feladata volt, hogy azokat a fiúkat is tanítsa és nevelje, akik a papi hivatásra készültek. Hálás vagyok volt iskolámnak, hogy a családban és az egyházközségben lelkiatyám vezetése mellett bontakozó papi hivatásomat nem fojtotta el, nem tette lehetetlenné, hanem éppen ellenkezőleg, kifejlesztette és megerősítette. Az akkori atyák rendkívül finom tapintattal és bölcs céltudatossággal vigyáztak a hivatásokra. Nyilván ennek is következménye, hogy osztályunkból öten léptünk a semináriumba és lettünk papok.

Azt üzenem volt iskolámnak, hogy merjen egyházi iskola lenni. Mostanában, amikor olyan sok igazságtalan vád éri az egyház iskolaszervező munkáját, annak a nyolc iskolának, amely a diktatúra idején is működhetett — tehát amelynek hagyományai vannak —, példának, húzó és vonzó eszménynek kell maradnia továbbra is. Támogassa a győri Bencés Gimnázium is az újonnan szerveződő iskolákat tapasztalatai átadásával, és minden egyéb módon. Irányítsa végzős növendékeit az egyházi felsőoktatási intézményekbe, a katolikus egyetemre és főiskolákra. Győzze le azt nagy a kísértést, hogy miközben eredményesen felveszi a tanulmányi versenyt más iskolákkal, háttérbe szorul egyházi, szerzetesi, bencés jellege, pedig éppen ez biztosítja identitását és jövőjét.

Vállalja a keresztény világszemlélet tudatos átadását, irodalmi, művészeti, zenei alkotások tudatos válogatásával és bemutatásával. Neveljen az igazi keresztény értékekre, Isten- és emberszeretetre, az emberi élet méltóságának feltétlen tiszteletére és védelmére. Készítsen fel a keresztény házasságra és családra, ébresszen papi és szerzetesi hivatásokat. Neveljen öntudatos világi katolikusokat, akik egyaránt érdeklődnek az egyházi és a társadalmi feladatok iránt. Egy iskola munkájának eredményességét azon is lemérhetjük, hogy a későbbiek folyamán egy-egy évfolyamból hányan válnak el, vagy hányan fordítanak hátat a hitnek. A család nemzetközi évében különösen időszerű a családi életre való nevelés hangsúlyozása.

A mostani bencés diákoknak pedig azt üzenem, hogy jól használják ki a felkészülés idejét önnevelésre és tanulásra. Ez az ideje az igazi, mély barátságok kialakulásának is, azoknak, amelyek kiállják az idő próbáját.